

PWYLLGOR	PWYLLGOR CRAFFU CYMUNEDAU
DYDDIAD Y CYFARFOD	21 MAI, 2015
TEITL	AWDURDOD TÂN GOGLEDD CYMRU
PWRPAS	Craffu trefniadau'r Cyngor i herio effeithlonrwydd ac atebolrwydd yr Awdurdod Tân
AWDUR	Geraint Owen, Pennaeth Cefnogaeth Gorfforaethol

Cefndir a Chyd-destun

1. Mae gan yr Awdurdod Tân yr hawl i osod praesept ar gynghorau Gogledd Cymru er mwyn talu am y gwasanaeth. Mae'r praesept yma yn cyfrif yn erbyn gwariant y Cyngor. Mae hyn yn wahanol i braesept yr Awdurdod Heddlu sydd yn cael codi praesept ar wahan.
2. Mae'r gwahaniaeth yma yn sylfaenol bwysig gan fod unrhyw gynnydd yng ngwariant yr Awdurdod Tân yn rhan o ystyriaethau'r Cyngor o ran y balans rhwng gwario a chodi'r dreth, o'i gymharu ag unrhyw gynnydd yng ngwariant yr Heddlu sydd yn mynd yn syth drwodd i'r trethdalwr drwy godi praesept uwch arnynt. Yn ymarferol, mae hyn yn golygu bod pob £10,000 yn fwy o braesept y mae'r Awdurdod Tân am i Gyngor Gwynedd ei godi yn £10,000 y mae'n rhaid i'r Cyngor naill ai ei ganfod trwy dorri ei wasanaethau eu hunan neu trwy gynyddu'r dreth.
3. Ar gyfer y blynyddoedd diwethaf dyma fu'r sefyllfa gyda phraesept yr Awdurdod Tân yn erbyn y cynnydd setliad a gafodd Cyngor Gwynedd yn ei grant gan Lywodraeth Cymru:-

Blwyddyn	Grant Cyngor Gwynedd	Praesept Awdurdod Tân
2009/10	168,503,870	31,311,563
2010/11	169,919,000 (+0.84%)	32,093,400 (+2.50%)
2011/12	168,026,300 (-1.44%)	31,932,654 (-0.50%)
2012/13	168,066,700 (+0.05%)	31,772,011 (-0.51%)
2013/14	181,633,250 (+1.22%)	31,772,011 (0.00%)
2014/15	174,970,570 (-4.56%)	31,772,011 (0.00%)
2015/16	168,311,989 (-3.97%)	31,885,843 (+0.27%)
Cyfanswm	-7.75%	+1.74%

DS Mae praesept y Gwasanaeth Tân ar Gyngor Gwynedd yn 2015/16 yn £5,603,000. Felly byddai pob cynnydd o 1% yn £56,030 pellach i'r Cyngor ei ganfod mewn toriadau neu godiad treth

4. Dros y chwe mlynedd ers 2009/10, mae praesept yr Awdurdod Tân wedi cynyddu 1.74% tra bod grant Cyngor Gwynedd wedi gostwng 7.75%. Yn y ddwy flynedd diwethaf y gwelwyd y bwlch yma yn datblygu wrth i grant y Cyngor leihau'n sylweddol.

5. 'Roedd gan yr Awdurdod Tân weithgor fu'n rhoi sylw i'r Cynllun Gwella sydd ganddynt ac a fu'n ystyried y diffyg cyllido fyddai ganddynt dros y 5 mlynedd i ddod. 'Roedd yr Awdurdod yn gweithio ar gynllun oedd yn cyfyngu unrhyw gynnydd yn ei gyllideb i swm sy'n gyfystyr â £1 y pen o'r boblogaeth ac y dylid ymestyn hyn hyd at 2019/20.
6. Fe benderfynodd yr Awdurdod yn ei gyfarfod ar 16 Mehefin 2014 y dylid ymgynghori gydag awdurdodau ar hyn. Cafwyd cyflwyniad i aelodau'r cabinet gan y Prif Swyddog Tân ar 24 Medi 2014 ac yn y cyfarfod hwnnw fe nododd ei farn fod yr awdurdod mor effeithlon ag y gallai fod a phe na byddem yn cytuno i'r hyn oedd ganddynt dan sylw, byddai yna effeithiau sylweddol.
7. Yn amlwg, mae'n anodd dod i benderfyniad ar effeithlonrwydd wrth ystyried gwasanaeth sydd yn delio â bywyd a marwolaeth. Y pryder felly yw y gallai cyllideb y Gwasanaeth Tân gael ei warchod heb ofyn cwestiynau pwysig am y gwariant hynny a bod hynny ar draul gwasanaethau eraill y Cyngor am y rhesymau a nodwyd uchod.
8. Mae'n amlwg bod y Gwasanaeth Tân yn wasanaeth allweddol ac yn hanfodol pan y mae bywydau unigolion yn y fantol, ond nid yw hynny yr un fath a dweud nad oes disgwyl iddo fod mor effeithlon ag y gallai fod. Yn wir, ma'n amlwg na all Awdurdodau Tân gael eu heithrio o'r angen i edrych am arbedion a bod yn fwy effeithlon.

Trefniadau'r Cyngor ar gyfer herio Effeithlonrwydd y Gwasanaeth

9. Mae hyn yn dod â ni at wraidd y broblem. Gyda phob gwasanaeth arall o fewn y Cyngor, mae modd i'r Cyngor weld yn glir a oes yna gyfleoedd i fod yn fwy effeithlon ond ar gyfer y Gwasanaeth Tân nid yw'r cyfle yma gennym fel Cyngor; rhaid ymddiried yn ein cynrychiolwyr ar yr Awdurdod i sicrhau bod hynny'n digwydd.
10. Gwahoddwyd cynrychiolwyr y Cyngor ar yr Awdurdod i'r cyfarfod hwn er mwyn gwneud asesiad cychwynol o ba wybodaeth sydd ganddynt bod y Gwasanaeth mor effeithlon ag y gallai fod a pha dystiolaeth sydd yna i gefnogi hynny.
11. Dengys dadansoddiad cychwynol bod y Gwasanaeth Tân yng Ngogledd Cymru yn gwario yn is fesul pen na gweddill awdurdodau tân Cymru ond mae hefyd yn wir bod awdurdodau gwledig yn Lloegr sydd yn gwario llai. Nid yw hyn yn o reidrwydd yn dweud sut y mae nhw yn perfformio wrth gwrs ond mae yna gwestiynau y dylid eu gofyn yngllyn â sut y maent yn medru gwneud hynny. Gweler y tabl sydd ynghlwm.
12. Yn naturiol, os yw'r gwasanaeth mor effeithlon ag y gallai fod yna mae angen ei warchod ond, yn yr hinsawdd ariannol bresennol (ac effaith hynny ar wasanaethau eraill y Cyngor), rhaid gofyn cwestiynau effeithlonrwydd. Tybed a oes gwersi i'w dysgu o ardaloedd eraill tebyg lle mae'r gwariant yn llai ac a oes lle i godi cwestiynau am Gynllun Gwella a Lleihau Risg yr Awdurdod, er enghraifft am leoliadau gorsafoedd bychan ar draws yr ardal. Diau bod engreiffitiau eraill y gellir mynd ar ei hôl.

13. Ym mis Rhagfyr fe dderbyniodd yr Awdurdod adroddiad yn nodi fod ganddynt bwysau ar wasanaethau yn gyfystyr â £750,000 yn 2015/16 ond, o weithredu rhai arbedion, y gellid lleihau hwn i £337,000. Deallir hefyd bod elfen o reserfau wedi eu defnyddio gyda chynnydd eleni ddim ond yn £113,832. Fodd bynnag, fel ar gyfer y Cyngor, nid yw defnyddio reserfau yn gynaliadwy ac mae'n bryder bod yr adroddiad ar gyfer gosod cyllideb 2015/16 yn nodi angen i gynyddu 3.9% yn 16/17 a 1.4% yn 17/18.

14. Er bod y mater yn medru bod yn un anodd ac emosiynol, y pris o beidio a mynd ar ôl y mater wrth gwrs yw lleihad pellach ar wasanaethau eraill hanfodol y Cyngor, y tu hwnt i'r lleihad y byddwn yn gorfod ei weld prun bynnag; bydd aelodau yn gweld hyn yn amlwg iawn yn y gyfres o weithdai ym mis Mehefin ar doriadau posib ar wasanaethau'r Cyngor. Nid yw yn fater o ychwanegu £1 arall at y Dreth Gyngor fel sy'n cael ei honni gan yr Awdurdod Tân – 'rydym eisoes wedi uchafu'r swm y gellir ei osod ar y dreth a thorri mwy o wasanaethau'r Cyngor ei hun fyddai'r unig ateb.

15. Y bwriad felly yw holi cynrychiolwyr y Cyngor ar yr Awdurdod Tân am:-

- Gynlluniau'r Awdurdod i geisio cynnydd pellach yn y praesept yn y blynyddoedd nesaf a goblygiadau hynny i wasanaethau'r Cyngor ei hun
- Drefniadau'r Awdurdod Tân ei hun ar gyfer herio effeithlonrwydd y Gwasanaeth a'r dystiolaeth ei fod mor effeithiol ag y gallai fod
- Barodrwydd yr Awdurdod i edrych ar ardaloedd eraill tebyg sydd yn gwario llai i asesu a oes gwersi y gellir dysgu ganddynt
- Y graddau y mae syniadau effeithlonrwydd pellach yn cael eu gwyntyllu
- Rôl aelodau unigol o'r Cyngor yn craffu a sicrhau atebolrwydd ar drefniadau'r Awdurdod a'r graddau y maent yn medru gweithredu'r rolau hynny

Gwariant net ag eithrio costau cyfalaf fesul 1,000 o'r boblogaeth (2012/13) Awdurdodau gwledig yn unig (cynnwys Alban a Gogledd Iwerddon)
Net expenditure excluding capital charges per 1,000 population (2012/13) Rural authorities only (including Scotland and Northern Ireland)

